Багаття догоряло. Сивий димок хитався, дотягувався до верхівки вільхового куща і пропадав у безмірній сивині осіннього дня. Ми з Євдокимом Івановичем сиділи біля багаття на старому плащі-дощовику, дивилися, як жар поглинав решткки сушняку, балакали про се, про те.

Багаття розпалив Євдоким Іванович. Він сьогодні пасе череду, то і розклав. А я випадково прибрів сюди: збирав у лісі гриби, зачув лоскітливий запах та й завернув на димок. Якраз нагода перепочити, бо ж находився добряче.

Євдоким Іванович ліщиновим кийком розгортав присок, викочує кілька чорномундирних бульб, бере найбільшу і, перекидаючи її з долоні в долоню, щоб не обпектися, добродушно пропонує мені:

— Пригощайся!

Подумалося: може, Євдоким Іванович на гостя-приблуду не розраховував, а якраз тільки для себе картоплі напік? Тож дякую та й кажу:

— У мене є свій обід. Ось, у рюкзаку.

— То обід, а це — бульба. Від бульби одвертатися не годиться. Бульба на те й дана, щоб нею ділитися, щоб її гуртом їсти.

Усміхаюся:

— Гуртом смачніша, чи як?

Євдоким Іванович міряє мене поглядом:

— Е, та ти, бачу, зовсім неосвічений. Що ж, раз так — то я тобі розкажу, щоб знав. Але спочатку бери бульбу, бери. Ось у мене тут у вузлику навіть сіль є.

Печена бульба запахуща, не порівняти з тією, яка щодня вариться вдома. Раз у раз дмухаючи на пальці — пече ж! — я із задоволенням смакую добрим даром осіннього поля. І слухаю розповідь Євдокима Івановича.

…Жив колись на Поліссі бідний-пребідний чоловік. Восени ще сяк-так із хліба на ріпу, а до весни уже ні того, ні другого не було.

Одного разу, якраз у голодну пору, завернув до його хати перехожий каліка-дідусь і попросив:

"А чи не дали б ви мені попоїсти, чоловіче добрий? Третій день рісочки в роті не було".

Дивиться чоловік, а на дідусеві свитина — дірка на дірці, постоли попротоптувані, шапки й зовсім немає. Жаль йому стало старого. Та так жаль, що віддав йому останній окраєць хліба. Відомо ж: бідний бідному завжди товариш.

Щиро подякував каліка та й пішов.

Минув якийсь час, настала пора на полі господарювати. У бідняка землі тієї — всього латочка, а й на тій нічим садити, нічим сіяти. Зажурився чоловік, тяжко зажурився.

Коли це з’являється до нього знову той самий дідусь і приносить повну торбину небачених плодів.

"Ти мені допоміг, — каже, у скрутну хвилину. Тож і я тобі допоможу. Посади ці плоди, і родитимуть вони, поки серце твоє буде щирим і безкорисливим".

Посадив той чоловік бульбу — а це була вона — і чекає. От уже й зійшла, от зацвіла, а там уже й поспіла. Мацнув рукою під корчем — бульби отакезні. Як почав копати — і погріб повний, і яму накидав, і в засторонку не вміщаються. Уже й дівати нікуди, а ще й з половини грядки не зібрав.

Приходили сусіди — сусідам повні мішки насипав. Каліки подорожні завернули — і їх наділив. Усім вистачило.

Відтоді став чоловік жити в достатку, бо бульба йому і на другий, і на п’ятий рік так само щедро врожаїлася. Скільки не роздавав — і знайомим, і незнайомим, — а її все було й було. І не меншало, а все більшало.

Так ото і з’явилася картопля у нас на Поліссі. Сусіди й собі насадили і в них зародила. Не так, як у того чоловіка, далеко не так, але зародила нівроку. І чим частіше люди ділилися врожаєм з іншими господарями або просто обмінювалися бульбами, то врожай був усе багатшим.

З часом забагатів той чоловік, землі прикупив, хороми воздвиг, наймитів найняв. Уже бульби даром не роздавав, навіть родичам почав за гроші продавати. Та все тії гроші складав, та все йому було мало. Словом, паном став.

І втретє навідався до нього дідусь. Свитина на ньому ще дірявіша, ноги шматтям обмотані. А на вулиці якраз хурделиця завивала, та така — світу білого не видати.

"Пустіть переночувати!" — просить.

А той саме був зайнятий пильною справою — гроші рахував. Тож навіть голови не підвів, напустився на прохача: "Йди собі, халамиднику, своєю дорогою, мені й без тебе клопотів стачає. Вештаєшся тут! Ще вкрадеш щось чи лісових розбійників напровадиш... Знаю я таких! Йди собі".

Тут копійка упала з його руки на долівку. Він нахилився хутчій, щоб підняти, а її не видно, бо на долівку падає тінь від перехожого каліки. З досади визвірився на дідуся: "Ти й досі ще тут стоїш!.."

Коли зирк — а це ж його благодійник. Злякався, ще й як! Бо ж добре знав, від чого його багатство взялося. Та давай скоренько дідуся перепрошувати, та себе розхвалювати, який він, мовляв, добрий та щедрий.

А дідусь йому й каже: "Віднині твоя доброта тобі і вродить".

А влітку на полях отого чоловіка вродило каміння. В усіх людей — картопля, а в нього — каміння...

— Знаєш оте кам’янисте поле біля села? Ото, кажуть, ніби того чоловіка воно. І досі трактори плуги ламають, — закінчив Євдоким Іванович свою розповідь.

Багаття геть уже причахло. Євдоким Іванович навмисне паліччя не підкидає, бо незабаром пожене череду в село. Підводжуся і я, дякую за печену бульбу, кошик мій ще далеко не повний, отож хочу перейти на вирубку: там, чував, з’явилися опеньки, то чому б не пошукати щастя?

Уже згодом, на вирубці, завважую, що все ще перебуваю в полоні почутої легенди. Бо знову і знову подумки радію: поля на рідному Поліссі — і це я знаю достеменно! — в переважній більшості таки не кам’янисті.